

7. Певцов Г. В., Залкін С. В. Інформаційно-психологічні операції Російської Федерації в Україні: моделі впливу та напрями протидії / Г. В. Певцов, С. В. Залкін // Наука і оборона. – К., 2015 – № 2. – С. 28-32.
8. Заєць І. О. Нам потрібна україноцентрична гуманітарна політика/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://blogs.ukrinform.gov.ua/blog/ivan-zayec/-polityka>.
9. Рачок А., Пашков М. Неоголошена війна / А. Рачок, М. Пашков // Військо України. – К., № 04(174). – С. 24-27.
10. Жолтікова Г. Інформаційна експансія Росії / Г. Жолтікова // Військо України. – 2015. – № 09(179). – С. 35-37.
11. Сірий М. Агресія та гуманітарна місія – несумісні/ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/26526856.html>. – 12 серпня 2014 р.
12. SunTzu. The Art of War / SunTzu [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://classics.mit.edu/Tzu/a>.
13. Радковець Ю., Левченко О. Погляди на створення системи інформаційної безпеки України та її Збройних Сил / Ю. Радковець, О. Левченко // Наука і оборона. – 2014. – № 1. – С. 38-42.
14. Богданович В. Ю. Війна проти державності / В. Ю. Богданович // Оборонний вісник. – К., 2015. – № 10. – С. 19-25.
15. Василенко В. Якщо гуманітарна агресія буде продовжуватись, Україна взагалі може зникнути / В. Василенко [Електронний ресурс]. – 2012. – 24 жовтня. – Режим доступу: <http://gazeta.ua/articles/politics/462784>.

Сандул Валентин Анатолійович – аспірант кафедри соціальних теорій Інституту інноваційної та післядипломної освіти ОНУ імені І. І. Мечникова

УДК 321.02

ПОЛІТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК СКЛАДОВА ПРОЦЕСУ СТРУКТУРУВАННЯ ПОЛЯ ПОЛІТИКИ.

У статті досліджено політичну діяльність як важливу складову процесу структурування політичної реальності. Визначено основні підходи до дослідження сутності «політичної діяльності». Окремо увагу приділено структуруванню політичного поля як простору практичної реалізації політичних намірів та дій.

Ключові слова: політична діяльність, структурування політичної реальності, політичний процес, інституційна теорія, інтеракціонізм.

ПОЛИТЕЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ПРОЦЕССА СТРУКТУРИРОВАНИЯ ПОЛИТИКИ

В статье исследована политическая деятельность как важная составляющая процесса структурирования политической реальности. Определены основные подходы к исследованию сущности «политической деятельности». Отдельное внимание уделено структурированию политического поля как пространства практической реализации политических намерений и действий.

Ключевые слова: политическая деятельность, структурирование политической реальности, политический процесс, институциональная теория, интеракционизм.

**POLITICAL ACTIVITY AS CONSTITUENT OF PROCESS
СТРУКТУРУВАННЯ OF THE FIELD OF POLICY.**

In the article the political activities as an important part of the process of structuring political reality. The main approaches to the study of the nature of «political activities». The attention paid to structuring political reality space as practical implementation of policy intentions and actions.

Key words: *political activity, structuring of the political reality, the political process, institutional theory, interactionism.*

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Дослідження сутності процесу структуривання поля політики сприяє визначенню специфічних рис, усвідомленню багатозначності, комплексності політичної діяльності в цілому. Процес структуривання поля політики визначає координати діяльності політичних агентів, а отже – її напрямки, сенс та особливості. Проблематика політичної діяльності як складової процесу структуривання поля політики напряму пов'язана із важливими завданнями щодо дослідження політичного процесу (у його часовому та просторовому вимірах) та політичних інститутів (як нормативної та структурно-функціональної основи політичної системи).

Актуальність теми статті обумовлена високою теоретичною та практичною значимістю дослідження політичної діяльності як складової процесу структуривання поля політики. Дослідження політичної діяльності як процесу структуривання поля політики дозволяє розкрити динамічний вимір політичної реальності, її трансформації, зміни, постійного розвитку. Сучасні інтерпретації політичної діяльності виходять із того, що процес структуривання поля політики далеко не завжди характеризуються лінійністю, послідовністю та інструментальністю.

Для сучасної України актуальність дослідження особливостей процесу структуривання поля політики обумовлена вкрай складним і суперечливим характером політичної діяльності. З одного боку, у ньому поєднуються професійна діяльність політичних агентів, органів державної влади, окремих індивідів та груп, громадських та політичних структур суспільства, спрямована на досягнення певної політичної мети й реалізацію відповідних політичних інтересів. З іншого боку, однією із визначальних характеристик процесу структуривання поля політики виступає те, що у ньому віддзеркалюється виконання у діяльності політичних агентів відповідних функцій.

На думку Ю. Качанова, «політичне поле – це відносно замкнена сфера політичних відносин і подій, що органічно впливає з ансамблю політичних відносин між конкретними (індивідуальними та колективними) агентами та інститутами в даний момент у певних місцях» [3, с. 10].

При цьому, слід наголосити на тому, що процес структуривання поля політики включає як легітимні так і нелегітимні дії професійних політичних агентів, системні та несистемні форми політичної активності (зокрема й діяльність терористичних організацій, саботаж, таємні угоди, змови; тіньову, тобто не публічну діяльність окремих акторів та груп).

Процес структуривання поля політики стає одним із індикаторів, що демонструє функціональність / дисфункціональність політичних агентів, еліт та лідерів, органів державної влади, інституцій громадянського суспільства тощо. У процесі структуривання поля політики постійно відбувається розподіл та перерозподіл влади, пошук нових засобів її здійснення у політичній діяльності, політична мобілізація громадян.

Аналіз останніх досліджень та публікацій, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, котрим присвячується означена стаття. Поняття «поле політики» належить концепції П. Бурдьє, воно розкривається через процес політичної діяльності («практики») та є тотожним таким поняттям, як «ансамбль політичних відносин», «простір політичних інтеракцій». У теорії П. Бурдьє пропонується концептуалізація політики як «політичної топології». Ентоні Гіденс вводить спеціальний термін – «структурація» – для

позначення процесу творення та відтворення структурних компонентів соціальної і політичної реальності.

Ю. Качанов продовжує міркування, розпочаті П. Бурдьє щодо процесу структурування політичної дійсності. Зокрема, він вважає, що поле політики структурується діяльністю політичних агентів, а його реальність визначається тим впливом, яке поле здійснює на практики агентів.

«Поле політики – не сукупність агентів (діючих індивідів), що займаються політикою, і навіть не система безпосередніх (чи формальних – лише «співвідносних») взаємодій, але модус соціальної дійсності. Поле політики існує субстанційно як автономний ансамбль політичних відносин, керований власними законами. Тому ансамбль відносин для свого пояснення не потребує залучення інформації ззовні – він містить свою сутність у собі і тому може бути пояснений тільки із себе... Поле політики є історично сформованим простором політичної гри з її специфічними цілями й інтересами, власними законами функціонування» [3, с. 10-11].

В цілому, обґрунтування політичної діяльності як складової процесу структурування поля політики пройшло декілька етапів, які характеризувались особливими теоретичними та методологічними підходами. Саме тому до теоретичної бази дослідження політичної діяльності як складової процесу структурування поля політики слід віднести такі підходи, як: класичний підхід, некласичний підхід, постнекласичний підхід.

Класичний підхід до дослідження політичної діяльності ґрунтується на позитивістській методології та пояснює політичні дії з позицій суб'єкт – об'єктних відносин. Представники даного підходу (Т. Гоббс, К. Маркс, В. Парето та ін.) до суб'єктів політичної діяльності зазвичай відносять професійних політиків, органи державної влади, політичні інститути, вплив яких спрямований на суспільство, соціальні групи та окремих громадян.

Некласичний підхід (М. Вебер, Г. Арендт, П. Рікер, Ю. Габермас, П. Бергер та ін.) інтерпретує політичну діяльність як процес суб'єкт – суб'єктної взаємодії. До основних складових політичної діяльності представники даного підходу відносять комунікацію, інтеракцію, конструювання політичних відносин. Зокрема, Юрген Габермас визначає політичні інтеракції в якості інструменту реалізації інтересів та формування публічного простору. Він пропонує власну класифікацію соціальних дій в залежності від того, спрямовані вони на успіх (досягнення мети) чи порозуміння. Мова йде про інструментальну, стратегічну та комунікативну дії. Остання орієнтована не на егоцентричний успіх, а на координацію зусиль на основі спільного визначення ситуації.

Історично третя теорія – це постнекласичний підхід. Її представники (Н. Луман, У. Матурано та ін.) наголошують на принципі інтерсуб'єктивності, а поле політики (як і будь-яке інше поле) розуміють як мережу комунікацій, що утворюють можливості для самореферентності й аутопоезису.

У дослідженні політичної діяльності як складової структурування поля політики варто відзначити і підхід мікроінтеракціонізму, який належить до інтрепретативної парадигми. У фокусі даної теорії знаходяться дії та взаємодії (інтеракції) окремих індивідів. Варто погодитись із Д. Яковлевим у тому, що «...метою дослідження політичної інтеракції стає не пошук причинно-наслідкових зв'язків, а тлумачення, інтерпретація дій людей, яка враховує кут зору діючого і множинність позицій політичного простору» [4, с. 44].

Відповідно до інтрепретативної парадигми діяльність індивідів (у тому числі – у полі політики) виступає результатом інтерпретації дій інших та джерелом подальшого структурування поля політики. Серед представників інтрепретативної парадигми слід відзначити П. Бергера, Г. Блумера, Г. Гарфінкеля, І. Гофмана, Т. Лукмана, Дж. Г. Міда, А. Щюца та ін.

Особливість мікроінтеракціонізму полягає у особливій увазі тому, як індивіди інтерпретують чи визначають дії один одного, а не просто реагують на них. Їхні реакції не викликаються безпосередньо діями іншого, а ґрунтуються на значенні, яке вони надають подібним діям. Ця процедура характеризується відповідною специфікою у полі політики.

Тому що на відміну від рутинного повсякденного життя у полі політики досить часто виникають ситуації, які не були стандартизовані та структуровані заздалегідь.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – дослідити політичну діяльність як складову процесу структурування поля політики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес структурування політики представляє собою динамічну модель політичної взаємодії, у якій одним із основних елементів виступає політична діяльність агентів.

Структурування передбачає здійснення агентами політичного поля послідовних дій щодо раціоналізації процедури діяльності (визначення мети, формулювання альтернатив, обрання однієї із альтернатив, її реалізація, реакція інших та модифікація наступних дій відповідно до цієї реакції). У полі політики агенти реалізують не лише власні егоїстичні інтереси. Логіка поля політики у демократичних країнах передбачає представництво інтересів великих соціальних груп. Діяльність агентів поля політики має бути спрямована на служіння суспільній користі, а використання механізмів політичної влади – забезпечувати суспільний добробут, подолання конфліктів та протиріч у соціальній взаємодії. У цьому сенсі варто погодитись із Ю. Качановим, який напряду пов'язує народження поля політики із духом держави. Він пише: «Держава існує, по-перше, як реальність першого порядку, явлена через розподіл матеріальних ресурсів, а також засобів і механізмів їх присвоєння, і, по-друге, як реальність другого порядку, дана допомогою соціальних уявлень, комплексу структур, сприйняття, оцінювання, класифікації і мислення (справжня держава... перебуває в тотожності зі своїми громадянами; воно не над ними, а в них)» [3, с. 66].

У процесі діяльності представників різних соціальних, етнічних, мовних, економічних груп, верств, спільнот та класів відбувається формування поля політики, яке відображає наявні інтереси та різноманітні вимоги. Політична діяльність інституційних та неінституційних агентів поля політики спрямована на реалізацію державною владою політичної волі суспільства.

На думку Ю. Качанова «Держава розпоряджається монополією не тільки легітимного фізичного насильства... але і легітимного символічного насильства, оскільки вона здатна формувати і культивувати в суспільстві символічну матрицю соціальної поведінки... подібну до власної» [3, с. 68].

Таке тлумачення дозволяє дослідити поле політики як частину більш широкого цілого – соціального простору, та визначити основні етапи, характеристики та особливості процесу структурування поля політики (П. Бурдье, П. Шампань, Ю. Качанов, Н. Шматко та ін.). На думку П. Бурдье, у просторі інтерації відбувається перетин декількох різних соціальних полів. У символній боротьбі між агентами поля політики за те, щоб нав'язати свою інтерпретацію (яку на публіці потрібно представити як «безпристрасну»), тобто щоб змусити глядачів визнати свій погляд об'єктивним, агенти характеризуються наявністю ресурсів, що визначаються їхньою приналежністю до ієрархічно упорядкованих та структурованих полів і позицією агентів у відповідних полях. Мова йде про політичну топологію [Див. детал. : 1; 2].

Водночас, процес структурування поля політики можна інтерпретувати як реструктурування й структурацію (Е. Гіденс та ін.) політичних відносин та конструювання (А. Щюц, П. Бергер, Т. Лукман, І. Дебенко, Д. Яковлев та ін.) соціальної і політичної реальності.

До складових політичної діяльності як процесу, спрямованого на структурування поля політики слід віднести наступні етапи.

По-перше, етап формулювання та публічної презентації у полі політики різноманітних інтересів суспільних груп, верств, страт, класів та спільнот колективним та індивідуальним політичним агентам.

По-друге, встановлення та підтримка у процесі політичної діяльності комунікації з соціальними групами, суспільством у цілому. Політична діяльність, виходячи із теорії та практики політичного представництва передбачає обов'язковість «петлі» зворотного зв'язку між агентами політичної діяльності, інститутами державної влади й місцевого

самоврядування та суспільством. На цьому етапі структурування політичного поля важливим фактором виступає рівень політичної активності та політичної участі як окремих громадян, так і соціальних груп. У демократичних суспільствах конструктивна взаємодія між полем політики та іншими соціальними полями сприяє формуванню ефективних політичних інститутів та структур. До визначальних елементів такої взаємодії слід віднести електоральний процес (боротьбу за голоси виборців) та процес публічного адміністрування.

По-третє, етап вироблення, прийняття та реалізації політичного рішення як основної складової процесу політичної діяльності. Політичне рішення в умовах демократії виступає результатом ефективної взаємодії усіх зацікавлених сторін (як політичних так і неполітичних), воно віддзеркалює політичну волю усього суспільства, або його частини.

По-четверте, у процесі політичної діяльності необхідно здійснити моніторинг наслідків впровадження політичного рішення з метою подальшої модифікації політики та пошуку оптимальної моделі структурування поля політики.

Тобто, політична діяльність як складова процесу структурування поля політики передбачає комунікативну взаємодію агентів як усередині поля політики так і з представниками інших соціальних полів.

На думку Д. Яковлева, «передумову політичної дії можна розуміти як орієнтацію на передбачуваний смисл дії іншої людини, у такому випадку реальність, у тому числі політична, — це загальне визначення ситуації, що досягається через комунікацію і приймається більшістю учасників політичної взаємодії. Результатом взаємного комунікативного обліку значення речей, подій, дій та інтеракцій, які політичні актори демонструють один одному, виступає загальне комунікативне визначення ситуації, а суспільство, за такого розуміння, являє собою безперервний процес взаємного узгодження дій своїх членів. Значення політичного простору, за такої інтерпретації, закладене не у самому світі політичного, а в його визначеннях, які дійові особи постійно і взаємно демонструють один одному. Право говорити, презентувати свою точку зору політики отримують, тільки знаходячись у певній точці реальності, тобто займаючи певну політичну позицію» [4, с. 22].

Структурування поля політики передбачає врахування позицій різних соціальних груп у політичній діяльності.

У процесі структурування поля політики під впливом діяльності політичних агентів відбуваються трансформації, які мають кількісний та якісний виміри. Щодо кількісного виміру трансформацій політики, то він, передусім, характеризує політичний розвиток, появу та ефективну діяльність інститутів публічного адміністрування, демократичні реформи, які стосуються усіх соціальних просторів та спрямовані на забезпечення загального добробуту. За допомогою кількісних показників можна побачити деградацію політичних інститутів, зниження ефективності діяльності політичних агентів, або її спрямованість на реалізацію вузьких, часто егоїстичних політичних та економічних інтересів.

Унікальність поля політики обумовлена його масштабністю (фактично відносини влади охоплюють великі соціальні простори, включають взаємодію соціальних страт, груп та класів), впливовістю (політична діяльність агентів визначає рівень добробуту суспільства у цілому, мету суспільного розвитку тощо), результативністю (політична діяльність завжди передбачає досягнення певного конкретного результату, пов'язаного із політичною владою).

Процес структурування поля політики включає наступні компоненти, які реалізуються у політичній діяльності: формулювання мети та завдань діяльності політичних агентів та політичних інститутів; конституювання політичних структур; розробка, прийняття, впровадження політичних рішень; легітимізація політичних агентів та органів влади; контроль за функціонуванням політичних інституцій з боку суспільства.

Політична діяльність як складова структурування поля політики охоплює вертикальний та горизонтальний виміри. До вертикального виміру політичної діяльності відносяться відносини між владою та суспільством, діяльність політичних агентів, спрямована на інші соціальні поля. До горизонтального виміру належать стосунки всередині

інститутів влади та суспільних інституцій, як-от: мас-медіа, партії, громадські організації та ін.

Процес структурування поля політики включає безліч різних політичних подій, взаємодію політичних агентів та інститутів, розробку, прийняття та реалізацію політичних рішень, програм, законів і нормативних актів, він віддзеркалює динаміку політичного життя, розвиток політичних явищ і подій.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Таким чином, дослідження політичної діяльності у процесі структурування поля політики передбачає врахування динаміки, руху, розвитку та трансформацій, коли традиції (рутина, повторюваність) протиставляються новаціям (модернізація, реформування, зміни). Поле політики твориться та відтворюється у процесі діяльності політичних агентів, у структуруванні відбувається поєднання свідомого (раціонального) моделювання поля політики і політичних відносин та стихійного конструювання поля політики у ході нескінчених інтеракцій.

У процесі структурування поля політики політична діяльність виконує завдання забезпечення відповідності між політичними рішеннями (що передбачає їх ефективність) та трансформаціями багатовимірного соціального простору (зокрема – ціннісної, інформаційної, культурної, інших сфер).

Політична діяльність, як складова структурування поля політики забезпечує відтворення традиційних політичних відносин і творення нових інтеракцій із використанням наявних ресурсів. Вона спрямована на досягнення визначеної політичної мети, яка пов'язується із здобуттям та утриманням політичної влади. Поле політики виступає сукупністю різноманітних видів діяльності агентів, які охоплюють усі етапи – від формулювання проблеми до моніторингу наслідків політичного рішення для представників різних соціальних просторів. У політичній діяльності розкриваються фундаментальні засади демократичного процесу, а саме – взаємодія між професійними політичними агентами та активними громадянами. Політична активність громадян постає важливим процесом у структуруванні поля політики, яка сприяє вираженню інтересів соціальних груп та окремих індивідів у різноманітних видах, публічній презентації відповідних вимог, забезпечує їх участь у прийнятті політичних рішень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Бурдьє П. Начала. Choses dites / П. Бурдьє; пер. с фр. Н. А. Шматко. – М. : Socio-Logos, 1994. – 288 с.
2. Бурдьє П. Социология политики / П. Бурдьє; пер. с фр. Е. Д. Вознесенской; сост., общ. ред. и предисл. Н. А. Шматко. – М. : Socio-Logos, 1993. – 336 с.
3. Качанов Ю. Л. Политическая топология: структурирование политической действительности / Ю. Л. Качанов. – М. : Ad Marginem, 1995. – 223 с.
4. Яковлев Д. В. Політична взаємодія як комунікативний процес : медіатизація, демократизація, раціоналізація / Д. В. Яковлев. – Одеса : Астропринт, 2009. – 288 с.

Скловський Ігор Зіновійович - доктор філософських наук, професор кафедри суспільних наук та документознавства Кіровоградський національний технічний університет, м. Кіровоград, Україна

УДК 330.101

ФЕНОМЕН МЕТАФІЗИКИ ЕТНОСОЦІАЛЬНИХ ЗМІН В АСПЕКТІ ДИНАМІКИ ПОЛІТИЧНОЇ МОДЕРНІЗАЦІЇ

Самоідентифікація української соціокомунікативної надії в XXI ст. потребує ретельного вивчення культури, міжнаціонального спілкування в Україні, в метафізичному контексті економіки.

Ключові слова: економіка надії, патріотизм, українська ідея, метафізика економіки, національне буття, футурологія, політична модернізація

ФЕНОМЕН МЕТАФИЗИКИ ЭТНОСОЦИАЛЬНЫХ ИЗМЕНЕНИЙ В АСПЕКТЕ ДИНАМИКИ ПОЛИТИЧЕСКОЙ МОДЕРНИЗАЦИИ

Самоидентификация украинской социокоммуникативной надежды в XXI в. требует тщательного изучения культуры, межнационального общения в Украине, в метафизическом контексте экономики.

Ключевые слова: экономика надежды, патриотизм, украинская идея, метафизика экономики, национальное бытие, футурология, политическая модернизация

THE PHENOMENON OF METAPHYSICS ETHNO-SOCIAL CHANGES IN TERMS OF THE DYNAMICS OF POLITICAL MODERNIZATION

Identity Ukrainian socio communicative action in the XXI century needs careful study of culture of interethnic communication in Ukraine, metaphysical context. Economy of hope, patriotism, Ukrainian idea, metaphysics economy, national existence, futurology of economy. The results of The research show that “metophysical context of the of the phenomena of the ethno-social dignity must be permanently actuating social barometer for state and social workers for deterring The level of the state responsibility, of the personality, for improving ethno-social rules of civilized social activity particularly in the market relations. This model of the “Economics of hope” may be used to start up for following researches of other aspects of this important problems.

Keywords: economy of hope, patriotism, Ukrainian idea, metaphysics economy, national existence, futurology, political modernization

Економічна модернізація є важливою та перспективною проблемою розширення меж дослідження економіки надії, що впливає на фаховий розгляд конкретних економічних проблем сучасності. Проблема соціокультурної динаміки охоплює економічний контекст національної ідеї у зв'язку з глобалізаційними процесами, загостренням національних конфліктів; становленням політичних націй, але у дусі принципів демократичного патріотизму тощо. Це переконує в перспективності онтологізації патріотичного осмислення власного «Я-буття», адже становище шляхетної модернізації національного буття – як творча запорука економіки надії у специфічній європейській школі осмислення духу української ідеї.

В Україні є чітка необхідність фахового економічного аналізу політичних змін, слід враховувати, що зміст цього матеріалу може бути використаний для доопрацювання ходи економічної модернізації, що передбачене для внесення нових змін у весь корпус принципів демократичного патріотизму, з метою уникнення зайвих зауважень, щодо невідповідності профілю економічної модернізації та приділення ретельної уваги до подальшого розвитку «економічної думки». Новизна висвітлення метафізики економіки обумовлена тим, що національний дух поступово стає властивістю патріотизму цивілізованого типу, чим давно привертає до себе увагу українських філософів. Але в останні десятиріччя її актуальність зростає ще більше, бо історичний суб'єкт творчо використовує статус філософсько-історичних та теоретико-методологічних засад плюралізму, як сутнісний пошук оптимізації націо-